

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ «ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՕՐԵՆՍԳԻՐՔ» ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ՕՐԵՆՔԻ 90-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ 5-ՐԴ ՄԱՍԻ՝ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՒԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ

Քաղ. Երևան

22 մարտի 2022թ.

Սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Ա. Դիլանյանի (նախագահող), Վ. Գրիգորյանի, Հ. Թովմասյանի, Ա. Թունյանի, Ա. Խաչատրյանի, Ե. Խունդկարյանի, Է. Շաթիրյանի, Ա. Պետրոսյանի, Ա. Վաղարշյանի,

մասնակցությամբ (գրավոր ընթացակարգի շրջանակներում)՝

դիմողի՝ Մարդու իրավունքների պաշտպանի,

գործով որպես պատասխանող ներգրավված Ազգային ժողովի ներկայացուցիչ՝ Ազգային ժողովի աշխատակազմի իրավական ապահովման և սպասարկման բաժնի պետ Մ. Մոսիսյանի,

համաձայն Սահմանադրության 168-րդ հոդվածի 1-ին կետի, 169-րդ հոդվածի 1-ին մասի 10-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 22-րդ և 68-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «Մարդու իրավունքների պաշտպանի դիմումի հիման վրա՝ «Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգիրք» սահմանադրական օրենքի 90-րդ հոդվածի 5-րդ մասի՝ Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

«Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգիրք» սահմանադրական օրենքը (այսուհետ՝ Սահմանադրական օրենք) Ազգային ժողովի կողմից ըն-

դունվել է 2016 թվականի մայիսի 25-ին, Հանրապետության նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 2016 թվականի մայիսի 28-ին և ուժի մեջ է մտել 2016 թվականի հունիսի 1-ին:

Սահմանադրական օրենքի՝ «Պատգամավորի թեկնածուների իրավունքները, պարտականությունները և գործունեության երաշխիքները» վերտառությամբ 90-րդ հոդվածի 5-րդ մասը սահմանում է.

«Պատգամավորի թեկնածուի՝ մինչև պատգամավորի լիազորություններն ստանձնելն ընտրված պատգամավորի նկատմամբ քրեական հետապնդում կարող է հարուցվել միայն Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի համաձայնությամբ: Առանց Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի համաձայնության՝ նա չի կարող զրկվել ազատությունից, բացառությամբ, երբ նա բռնվել է հանցանք կատարելու պահին կամ անմիջապես դրանից հետո: Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը նշված հարցի վերաբերյալ որոշում ընդունում է հանձնաժողովի անդամների ընդհանուր թվի ձայների առնվազն 2/3-ով: Սույն մասով սահմանված դրույթը չի տարածվում մինչև թեկնածու գրանցվելը ձերբակալված կամ կալանավորված քաղաքացիների, ինչպես նաև ձերբակալված անձի նկատմամբ կալանքը որպես խափանման միջոց ընտրելու և նշված անձանց կալանքի ժամկետը երկարաձգելու դեպքերի վրա»:

Սահմանադրական օրենքի 90-րդ հոդվածի 5-րդ մասը փոփոխությունների և/կամ լրացումների չի ենթարկվել:

Գործի քննության առիթը Մարդու իրավունքների պաշտպանի 2021 թվականի սեպտեմբերի 27-ին Սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Ուսումնասիրելով դիմումը և կից ներկայացված փաստաթղթերը, պատասխանողի գրավոր բացատրությունը, գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, ինչպես նաև Սահմանադրական օրենքը՝ Սահմանադրական դատարանը

Պ Ա Ր Զ Ե Ց .

1. Դիմողի դիրքորոշումները

Ըստ դիմողի՝ Սահմանադրական օրենքի 90-րդ հոդվածի 5-րդ մասով թեև սահմանված է, որ պատգամավորի թեկնածուի՝ մինչև պատգամավորի լիազորություններ ստանձնելն ընտրված պատգամավորի նկատմամբ քրեական հետապնդման հարուցումը և տվյալ անձանց ազատությունից զրկելը կարող է իրականացվել միայն Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի համաձայնությամբ, սակայն անհրաժեշտ կազմակերպական կառուցակարգերի և ընթացակարգերի գործարկման բացակայությունը խնդիրներ է առաջացնում արդար դատաքննության, անձնական ազատության, որոշակիության և սահմանադրական այլ իրավունքների իրացման և սկզբունքների պահպանման տեսանկյունից:

Դիմողը նշում է, որ 2021 թվականի հունիսի 20-ին Հայաստանի Հանրապետությունում տեղի ունեցած Ազգային ժողովի արտահերթ ընտրություններին ինչպես նախորդող, այնպես էլ հաջորդող ժամանակահատվածում հարուցվել են մի շարք քրեական գործեր, նախաձեռնվել են քրեական հետապնդումներ խորհրդարանական արտահերթ ընտրություններին՝ որպես պատգամավորության թեկնածու մասնակցող անձանց նկատմամբ:

Դիմողի գնահատմամբ՝ Սահմանադրական օրենքի 90-րդ հոդվածի վիճարկվող 5-րդ մասը կիրառվում է խիստ ձևական մոտեցումներով, որից օգտվում է քրեական հետապնդման մարմինը և կատարում է մարդու սահմանադրական իրավունքները խախտող գործողություններ: Վերոգրյալի հիմքում ընկած է այն հանգամանքը, որ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի համաձայնությունը ստանալու համար միևնույն է չկա որևէ ընթացակարգ, անձի համար սահմանված չեն համապատասխան իրավունքներ ու այդ իրավունքներն ապահովելու անհրաժեշտ մեխանիզմներ: Դիմողի եզրահանգմամբ՝ գործող կառուցակարգերի պարագայում օրենքով նախատեսված երաշխիքը կրում է ձևական բնույթ, իսկ անձի նկատմամբ քրեական հետապնդում հարուցելու կամ կալանավորումը որպես խափանման միջոց ընտրելու համաձայնության հարցի քննարկման գործընթացը քրեական հետապնդման մարմնի օգտին նախապես կանխորոշված ելքով մեխանիկական աշխատանք է՝ առանց որևէ բովանդակային քննարկման:

Վիճարկվող նորմը, դիմողի կարծիքով, առաջին հերթին խնդիրներ է առաջացնում Սահմանադրության 75-րդ հոդվածի տեսանկյունից: Վկայակոչելով Սահմանադրական դատարանի մի շարք որոշումներ՝ դիմողը փաստում է, որ կառուցակարգերի բացակայությունը խնդիրներ է առաջացնում ոչ միայն անձանց համար՝ իրենց նկատմամբ կիրառման ենթակա նորմերի կանխատեսելիության առումով, այլև համապատասխան կարգավորումները կիրառող մարմնի համար, և որ ամենակարևորն է՝ վերջինս, անկասկած, կարող է հանգեցնել մարդու մի շարք հիմնարար իրավունքների իրացման անհնարինության և խախտումների: Դիմողն այս համատեքստում արձանագրում է նաև խնդրո առարկա նորմի որոշակիության խնդիր և նկատելով, որ դրանում «(...)իրավունքներն ապահովող երաշխիքների բացակայությունը հանգեցնում է մարդու համար անորոշության իր պաշտպանության հնարավորությունների հարցում, իսկ քրեական հետապնդման մարմինների համար քրեական հետապնդում հարուցելու և կալանավորումը՝ որպես խափանման միջոց ընտրելու կամ որ նույնն է՝ ազատությունից զրկելու համաձայնություն տալու որոշման վարույթի արդյունքների կանխորոշվածության: Գործնականում էլ դա դարձել է ի վնաս անձի և հոգուտ քրեական հետապնդման մարմնի կանխորոշվածության»:

Դիմողը նկատում է, որ քրեական հետապնդման մեխանիզմը գործադրելու թույլտվություն տվող մարմնի, կոնկրետ դեպքում՝ ԿԸՀ-ի համար, այդ թույլտվությունը տալու ընթացակարգին վերաբերող կարգավորումները պետք է լինեն հստակ, ճշգրիտ ու արդյունավետ՝ ապահովելով կոնկրետ մարդու իրավունքների լիարժեք երաշխավորումը: Այս առնչությամբ դիմողն արձանագրում է. «Ազատությունից զրկելու հետ կապված էլ թեև պետական մարմինը, կոնկրետ դեպքում՝ ԿԸՀ-ն տալիս է կալանավորումը որպես խափանման միջոց ընտրելու վերաբերյալ նման համաձայնություն, և այն հետագայում որոշվում է դատական կարգով, այնուամենայնիվ հստակ ընթացակարգի բացակայությունը և նորմի անորոշությունը հանգեցնում են անձնական ազատության իրավունքի հետ կապված խնդիրների, չեն ապահովում բավարար նվազագույն երաշխիքներ, որպեսզի

մյուս սահմանադրական իրավունքների պահպանմամբ հաղթահարվի երաշխիքային նշանակության կանոնը»:

Դիմողը նշում է նաև, որ քրեական հետապնդում հարուցելու կամ անձի նկատմամբ կալանավորումը որպես խափանման միջոց ընտրելու համար Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի համաձայնությունը ստանալու կառուցակարգերի բացակայության պայմաններում անձը որևէ հնարավորություն չունի կողմնորոշվելու, թե «(...) իր նկատմամբ քրեական հետապնդում հարուցվելու դեպքում իրավական ի՞նչ նորմեր են կիրառվելու, ի՞նչ ընթացակարգով, ի՞նչ երաշխիքների գործադրմամբ»: Այս համատեքստում դիմողը նաև նկատում է, որ գոյություն չունի որևէ աստյան, որտեղ անձը կարող է ներկայացնել իր իրավունքների խախտումների մասին պնդումները, հասնել դրանց արդյունավետ քննարկման ու այդ կերպ պաշտպանվել քրեական հետապնդման մարմինների՝ իր իրավունքներին միջամտող արարքներից:

Ըստ դիմողի՝ արդար դատաքննության իրավունքը պետք է կիրառելի լինի ԿԸՀ-ի՝ պատգամավորի թեկնածուի անձեռնմխելիությունից զրկելու ընթացակարգի նկատմամբ, քանի որ քրեական հետապնդում հարուցելու կամ ազատությունից զրկելու համաձայնություններով քրեական դատավարություն իրականացնող մարմինների համար բացվում է անձի իրավունքների և շահերի նկատմամբ քրեաիրավական միջամտությունների ճանապարհ:

Բացի դրանից, արձանագրելով, որ ԿԸՀ-ում իրականացվող ընթացակարգի շրջանակներում է, որ պետությունն առաջին անգամ անձին տեղեկացնում է նրա նկատմամբ քրեական հետապնդում սկսելու մտադրության մասին, դիմողը նկատում է, որ այդ իրավիճակում առկա է փաստացի քրեական հետապնդում (մեղադրանք), ուստի գտնում է, որ այս պայմաններում անձը պետք է ունենա ԿԸՀ-ում անձեռնմխելիությունից զրկելու ընթացակարգի շրջանակներում մեղադրանքից պաշտպանվելու իրավունք:

Դիմողը նշում է, որ Մարդու իրավունքների պաշտպանին ներկայացված բողոքներում, սակայն, անձինք, որոնց վերաբերյալ ներկայացվել է միջնորդություն կամ նրանց պաշտպանները «(...)ԿԸՀ վարույթի և քննարկվող հարցի

մասին տեղեկանում են տեղում, երբ լսում են միջնորդությունը կամ ժամանակ են խնդրում ծանոթանալու համար գործի նյութերին, կամ քննարկվող հարցի վերաբերյալ մոտավոր պատկերացում են կազմած լինում մամուլի կամ սոցիալական ցանցերի հրապարակումներից», ինչը, դիմողի գնահատմամբ, սկզբունքորեն անթույլատրելի վիճակ է, որով զրոյացվում են արդար դատաքննության հիմնարար բաղադրիչները՝ արձանագրելով, որ՝ «(...) հենց այս փուլում պետք էր դրանք հատկապես ապահովել, քանի որ խոսքը գնում է մարդու կողմից իր նկատմամբ քրեական հետապնդում հարուցելու կամ ազատությունից զրկելու մտադրության ու հիմքերի մասին տեղեկացվելուն»:

Դիմողը, վերլուծելով մի շարք միջազգային իրավական փաստաթղթեր, մասնավորապես՝ Եվրոպական միության Հիմնարար իրավունքների մասին խարտիան, Եվրոպայի խորհրդի նախարարների կոմիտեի 2007 թվականի հունիսի 20-ի «Լավ վարչարարության մասին» թիվ Rec(2007)7 հանձնարարականը, Եվրոպայի խորհրդի նախարարների կոմիտեի 1977 թվականի սեպտեմբերի 28-ի «Վարչական մարմինների ակտերի առնչությամբ անհատի պաշտպանության վերաբերյալ» թիվ 77 (31) բանաձևը և այլն, ինչպես նաև Սահմանադրության 50-րդ հոդվածը, ՍԴԴ-1529 որոշմամբ պատշաճ վարչարարության իրավունքի բաղկացուցիչ տարր՝ անձի լաված լինելու իրավունքի վերաբերությամբ Սահմանադրական դատարանի արտահայտած դիրքորոշումը, եզրահանգում է. «(...) քրեական վարույթի շրջանակում մարդու իրավունքների նկատմամբ պետության միջամտության թույլտվությանը կամ իրավունքների սահմանափակումներին առնչվող լսումներն ինքնանպատակ չեն, դրանց նպատակը կողմերի դիրքորոշումներն ու առարկությունները լսելն է և միայն դրանից հետո լսումների ընթացքում հնչեցված դիտարկումների հաշվառմամբ՝ որոշման կայացումը»:

Ամփոփելով իր դիրքորոշումները՝ դիմողը խնդրում է որոշել Օրենսգրքի 90-րդ հոդվածի 5-րդ մասի համապատասխանությունը Սահմանադրությանը «(...) այնքանով, որքանով սահմանված չեն մարդու նկատմամբ քրեական հետապնդում հարուցելու կամ կալանավորումը որպես խափանման միջոց ընտրելու համար Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի համաձայնությունն ստա-

նալու պատշաճ կառուցակարգեր և ընթացակարգային նորմեր, ինչը հանգեցնում է մարդու սահմանադրական իրավունքների խախտման»:

2. Պատասխանողի դիրքորոշումները

Պատասխանողը, վերլուծելով Սահմանադրական օրենքի 90-րդ հոդվածի 5-րդ մասը, Սահմանադրության 27-րդ հոդվածը, նկատում է, որ Սահմանադրության նշված հոդվածը երաշխավորում է անձի անձնական ազատության իրավունքը, իսկ Սահմանադրական օրենքի վիճարկվող դրույթը վերաբերում է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի կողմից պատգամավորի թեկնածուի նկատմամբ քրեական հետապնդում հարուցելուն կամ վերջինիս ազատությունից զրկելուն համաձայնություն տալուն: Պատասխանողը նկատում է, որ անգամ ԿԸՀ-ի կողմից պատգամավորի թեկնածուին ազատությունից զրկելու համաձայնություն տալը «(...) ինքնին անմիջականորեն չի հանգեցնում վերջինիս անձնական ազատության սահմանափակմանը (...)», ուստիև պատասխանողը եզրակացնում է, որ Սահմանադրական օրենքի 90-րդ հոդվածի 5-րդ մասի սահմանադրականության հարց Սահմանադրության 27-րդ հոդվածին հակասելու համատեքստում չի կարող քննարկվել:

Բացի դրանից, պատասխանողը, վերլուծելով ԿԸՀ-ի՝ պատգամավորի թեկնածուին անձեռնմխելիությունից զրկելու ընթացակարգի շրջանակներում կայացված որոշումները, արձանագրում է.

«ա) Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը հարցը քննարկելուց առաջ այդ մասին տեղեկացրել է պատգամավորի թեկնածուին, պատգամավորի թեկնածուն և նրա շահերը ներկայացնող փաստաբանները մասնակցել են նիստին, միջնորդել են տրամադրել ժամանակ՝ նյութերին ծանոթանալու համար, ինչը բավարարվել է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի կողմից, նիստն ընդմիջվել է և տրվել է բավարար ժամանակ (143-Ա, 144-Ա, 141-Ա, 142-Ա, 190-Ա, 191-Ա, 192-Ա որոշումներ),

բ) Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը հարցը քննարկելուց առաջ այդ մասին տեղեկացրել է պատգամավորի թեկնածուին, պատգամավորի թեկ-

նաճուն հրաժարվել է մասնակցել նիստին, նիստին ներկայացել են վերջինիս փաստաբանները, միջնորդել են տրամադրել ժամանակ՝ նյութերին ծանոթանալու համար, ինչը բավարարվել է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի կողմից, նիստն ընդմիջվել է և տրվել բավարար ժամանակ (164-Ա, 165-Ա, 170-Ա, 171-Ա),

գ) Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը հարցը քննարկելուց առաջ այդ մասին տեղեկացրել է պատգամավորի թեկնածուին, նիստին մասնակցել է պատգամավորի թեկնածուի փաստաբանը (166-Ա, 167-Ա),

դ) Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը հարցը քննարկելուց առաջ այդ մասին տեղեկացրել է պատգամավորի թեկնածուին, նիստին հրաժարվել է մասնակցել թե՛ պատգամավորի թեկնածուն, թե՛ վերջինիս փաստաբանը (162-Ա, 163-Ա),

ե) Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը հարցը քննարկելուց առաջ այդ մասին տեղեկացրել է պատգամավորի թեկնածուին, չնայած ծանուցված լինելուն՝ պատգամավորի թեկնածուն չի ներկայացել նիստին (186-Ա, 187-Ա)»:

Կատարված արձանագրման հիման վրա՝ պատասխանողը եզրահանգում է, որ թեև պատգամավորի թեկնածուին անձեռնմխելիությունից զրկելու ընթացակարգում առկա է օրենսդրական բաց, սակայն դա չի խոչընդոտում անձի այս կամ այն իրավունքի իրացման հնարավորությանը:

Վերոգրյալի հաշվառմամբ՝ պատասխանողը գտնում է, որ իրավակարգավորման բացի սահմանադրականության հարցը ենթակա չէ Սահմանադրական դատարանի քննությանը, ուստի Սահմանադրական դատարանին խնդրում է որոշում ընդունել՝ Սահմանադրական օրենքի վիճարկվող դրույթը Սահմանադրությանը համապատասխանող ճանաչելու մասին:

3. Գործի շրջանակներում պարզաբանման ենթակա հանգամանքները

Ելնելով դիմումում ներկայացված հարցի և այն հիմնավորող փաստարկների իրավական բովանդակությունից՝ Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ դիմողն ըստ էության բարձրացնում է պատգամավորի գրանցված թեկնածուին, ինչպես նաև մինչև պատգամավորի լիազորություններն ստանձնելն

ընտրված պատգամավորին անձեռնմխելիությունից զրկելու հետ կապված հարցադրումներ, որոնք առնչվում են Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի կողմից հարցի քննության և լուծման գործընթացում այդ անձանց իրավունքների արդյունավետ պաշտպանության ապահովման հետ:

«Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 32-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ գործի փաստական հանգամանքները Սահմանադրական դատարանը պարզում է ի պաշտոնե, իսկ նույն հոդվածի 2-րդ մասը սահմանում է. «Սահմանադրական դատարանը կաշկանդված չէ սահմանադրական դատավարության մասնակիցների ներկայացրած ապացույցներով, բացատրություններով, միջնորդություններով, առաջարկություններով և առարկություններով և իր նախաձեռնությամբ ձեռնարկում է համարժեք միջոցներ՝ կոնկրետ գործի լուծման համար անհրաժեշտ իրական փաստերի վերաբերյալ հնարավոր և հասանելի տեղեկություններ ձեռք բերելու համար»:

Ուստի սույն գործով վիճարկվող դրույթների սահմանադրականությունը որոշելիս Սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում, մասնավորապես, անդրադառնալ հետևյալ հարցադրումներին.

ա) արդյո՞ք պատգամավորի թեկնածուի՝ Սահմանադրական օրենքի 90-րդ հոդվածի 5-րդ մասով նախատեսված անձեռնմխելիությունը կարող է հանդես գալ որպես անձի սահմանադրական պասիվ ընտրական իրավունքի արդյունավետ իրացման միջոց, և ի՞նչ երաշխիքներով պետք է ապահովվի այդ գործընթացի ընդհանուր օբյեկտիվությունը,

բ) արդյո՞ք վիճարկվող իրավակարգավորմամբ նախատեսված պատգամավորի թեկնածուի անձեռնմխելիությամբ ապահովելը կարող է խնդրահարույց լինել այլ անձանց հիմնական իրավունքների և հանրային-իրավական այլ շահերի պաշտպանության ապահովման տեսանկյունից, և եթե այո, ապա այդ դեպքում անձեռնմխելիությունից զրկելու գործընթացի շրջանակներում ի՞նչ կերպ է հնարավոր ապահովել բխվող տարբեր շահերի հավասարակշիռ պաշտպանությունը,

գ) արդյո՞ք Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի կողմից անձեռնմխելիությունից զրկելու ընթացակարգի շրջանակներում լուծվող հարցերը կարող են նույնանալ քրեական վարույթի հանրային մասնակիցների, նաև դատարանի կողմից լուծվող հարցերի հետ:

Ուստի նշված հարցադրումները հիմք ընդունելով և ելնելով գործի հանգամանքներն ի պաշտոնե պարզելու ընդհանուր սկզբունքից՝ Սահմանադրական դատարանը սույն գործով վիճարկվող դրույթները, այդ թվում՝ ձևավորված իրավակիրառական պրակտիկան, քննության է առնում Սահմանադրության 48-րդ և 75-րդ հոդվածներին համապատասխանության տեսանկյունից:

4. Սահմանադրական դատարանի իրավական դիրքորոշումները

4.1. Սահմանադրական օրենքի վիճարկվող իրավակարգավորումներով Ազգային ժողովի պատգամավորի թեկնածուի կարգավիճակ ունեցող անձն օժտվել է անձեռնմխելիությամբ, այն է՝ պատգամավորի թեկնածուի՝ մինչև պատգամավորի լիազորություններն ստանձնելն ընտրված պատգամավորի նկատմամբ քրեական հետապնդում կարող է հարուցվել միայն Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի համաձայնությամբ:

Օրենսդրի կողմից պատգամավորի թեկնածուի կարգավիճակ ունեցող անձանց նման անձեռնմխելիությամբ օժտելը նախևառաջ նպատակ ունի այդ անձանց բնականոն և արդյունավետ գործունեությունը երաշխավորելու, ինչպես նաև այդ անձանց պաշտպանելու նրանց իրավունքներին ու պարտականություններին ոչ իրավաչափ միջամտություններից և անհիմն հետապնդումներից:

Միևնույն ժամանակ, վիճարկվող իրավակարգավորումների բովանդակությունից հետևում է, որ՝

ա) անձեռնմխելիությունը ինչպես Ազգային ժողովի պատգամավորի գրանցված թեկնածուի, այնպես էլ մինչև պատգամավորի լիազորություններն ստանձնելն ընտրված պատգամավորի համար միասնական է,

բ) այդ անձանց համար անձեռնմխելիությունն ունի հաղթահարման միասնական ընթացակարգ, այն է՝ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի համաձայնության առկայությամբ կարող է հարուցվել քրեական հետապնդում:

Միաժամանակ, Ազգային ժողովի պատգամավորի թեկնածուին Սահմանադրական օրենքով անձեռնմխելիությամբ վերապահելն անհրաժեշտ է դիտարկել սահմանադրական կարգավորումների համատեքստում:

Այսպես՝ Սահմանադրության 7-րդ հոդվածի համաձայն՝ Ազգային ժողովի և համայնքների ավագանիների ընտրությունները, ինչպես նաև հանրաքվեներն անցկացվում են ընդհանուր, հավասար, ազատ և ուղղակի ընտրական իրավունքի հիման վրա՝ գաղտնի քվեարկությամբ: Ընդ որում՝ ընդհանուր ընտրական իրավունքի սկզբունքի ուժով Հայաստանի Հանրապետությունն ունի (բացառությամբ Սահմանադրությամբ նախատեսված դեպքերի) իր քաղաքացիների որոշ սահմանադրաիրավական պայմանների առկայության պարագայում ընտրելու և ընտրվելու իրավունքն ապահովելու պարտականություն:

Միաժամանակ, Սահմանադրության 48-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ ընտրելու և հանրաքվեին մասնակցելու իրավունք ունեն Ազգային ժողովի ընտրության կամ հանրաքվեի օրը տասնութ տարին լրացած Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիները: Նույն հոդվածի 2-րդ մասի ուժով՝ Ազգային ժողովի պատգամավոր ընտրվելու իրավունքով օժտված է քսանհինգ տարին լրացած, վերջին չորս տարում միայն Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացի հանդիսացող, վերջին չորս տարում Հայաստանի Հանրապետությունում մշտապես բնակվող, ընտրական իրավունք ունեցող և հայերենին տիրապետող յուրաքանչյուր ոք:

Սահմանադրության հիշատակված հոդվածի 4-րդ մասով սահմանվում է նաև, որ ընտրելու և ընտրվելու, ինչպես նաև հանրաքվեին մասնակցելու իրավունք չունեն դատարանի՝ օրինական ուժի մեջ մտած վճռով անգործունակ ճանաչված, ինչպես նաև դիտավորությամբ կատարված ծանր հանցանքների համար օրինական ուժի մեջ մտած դատավճռով դատապարտված և պատիժը կրող անձինք: Ընտրվելու իրավունք չունեն նաև այլ հանցանքների համար

օրինական ուժի մեջ մտած դատավճռով դատապարտված և պատիժը կրող անձինք:

Սահմանադրական այս կարգավորումների համատեքստում անդրադառնալով պասիվ ընտրական իրավունքի նյութական և ընթացակարգային (վարութային) ասպեկտներին՝ Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է. եթե նյութական ասպեկտը ներառում է որպես թեկնածու գրանցման և ընտրական գործընթացներին արդյունավետ կերպով մասնակցելու հնարավորությունների հավասարությունը, օրինակ, ընտրարշավի անկաշկանդ իրականացումը, խոսքի և արտահայտվելու ազատության երաշխավորումը, ապա երկրորդը՝ ընթացակարգային ասպեկտը, ապահովում է ընտրական նյութական իրավունքների սահմանափակման հարցերի վերաբերյալ իրավասու մարմինների կողմից որոշում կայացնելու գործընթացի իրավաչափությունն ու օբյեկտիվությունը՝ հաշվի առնելով՝ պահպանվե՞լ են արդյոք թեկնածուի իրավունքները:

Ընդ որում՝ վերոնշյալ գործընթացի օբյեկտիվությունը մի կողմից՝ ապահովվում է ինստիտուցիոնալ առումով՝ որոշում կայացնող համապատասխան մարմնի, մասնավորապես, կոնկրետ դեպքում՝ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի՝ քաղաքական իշխանությունից անկախությունն ապահովելով (թերևս նաև հենց այս լույսի ներքո պետք է դիտարկել Սահմանադրությամբ երաշխավորված Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի անկախությունը (Սահմանադրության 194-րդ հոդված)), ինչպես նաև Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի անդամներին քաղաքական այլ ազդեցություններից զերծ պահելու հրամայականի կենսագործմամբ (այս առնչությամբ պատահական չէ Սահմանադրության 195-րդ հոդվածի 5-րդ մասի այն պահանջը, ըստ որի՝ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի անդամներն իրենց լիազորությունների իրականացման ժամանակահատվածում չեն կարող լինել որևէ կուսակցության անդամ կամ որևէ այլ կերպ զբաղվել քաղաքական գործունեությամբ, իսկ հրապարակային ելույթներում նրանք պետք է ցուցաբերեն քաղաքական զսպվածություն):

Բացի դրանից, Ազգային ժողովի պատգամավորի գրանցված թեկնածուի կամ մինչև պատգամավորի լիազորություններն ստանձնելն ընտրված պատգամավորի նկատմամբ քրեական հետապնդում հարուցելու վերաբերյալ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի՝ համաձայնություն տալու հարցի քննության և լուծման գործընթացում այդ անձանց ընտրվելու իրավունքի արդյունավետ պաշտպանության ապահովման առումով անհրաժեշտ է, որ պահպանվեն ընթացակարգային որոշակի երաշխիքներ, որոնցով ապահովվում է ընտրվելու նյութական իրավունքի սահմանափակման հարցի քննարկման գործընթացին ընտրվելու իրավունքի կրողի կողմից՝ իր ընտրական նյութական իրավունքների արդյունավետ պաշտպանության իրացումը:

Մասնավորապես, ընտրական գործընթացի տվյալ սուբյեկտի կողմից նման վարույթներում իր ընտրվելու իրավունքի արդյունավետ պաշտպանության ապահովման առումով Սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում, որ օրենսդրական զարգացումներն ընթանան այն տրամաբանությամբ, որ երաշխավորվի՝

ա) տվյալ գործընթացին անձի մասնակցությունը. այս առումով, անձի մասնակցության ապահովման համար անհրաժեշտ է անձին տեղեկացնել Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովում նման վարույթի հարուցման մասին,

բ) ընձեռվի ընտրվելու իրավունքի սահմանափակումը հիմնավորող նյութերին ծանոթանալու հնարավորություն՝ հաշվի առնելով նաև օրենքով պահպանվող գաղտնիք պարունակելու դեպքում նյութերին ծանոթանալու օբյեկտիվ սահմանափակման հնարավորությունը: Նյութերին ծանոթանալու իրավունքի ապահովման առումով անհրաժեշտ է, որ նշված անձինք ունենան որոշակի ողջամիտ ժամկետներ՝ իրենց խնդրո առարկա իրավունքը արդյունավետ իրացնելու համար,

գ) ապահովվի անձի լսված լինելու իրավունքը. այդ կերպ հնարավոր կլինի զուգակցել մասնավոր և հանրային շահերի արդյունավետ պաշտպանությունը, մի կողմից՝ ապահովելով անձի մասնավոր շահը՝ նրան տալով

իր ընտրական իրավունքների պաշտպանության լիարժեք հնարավորություն, մյուս կողմից՝ հանրային շահը, անձին լսելով՝ ապահովել նաև Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի՝ նշված գործընթացի շրջանակներում անձի ընտրվելու իրավունքի սահմանափակման հիմք հանդիսացող փաստական հանգամանքները պատշաճ կերպով բացահայտելու և բազմակողմանի գնահատելու հնարավորությունը, դրանով իսկ, Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի կողմից նշված հարցի վերաբերյալ օբյեկտիվ, հիմնավոր որոշման կայացումը:

4.2. Սահմանադրական օրենքի «Պատգամավորի թեկնածուի կարգավիճակը» վերտառությամբ 15-րդ գլխի 90-րդ հոդվածով սահմանվում են պատգամավորի թեկնածուի իրավունքները, պարտականությունները և գործունեության երաշխիքները, այդ թվում նաև՝ պատգամավորի թեկնածուի անձեռնմխելիությունը (Օրենսգրքի 90-րդ հոդվածի 5-րդ մաս), որով վերջինիս տրամադրվում է պաշտպանություն քրեական հետապնդման հարուցումից և ազատությունից զրկելու դեպքերի համար:

Այդ հիմնավորմամբ պայմանավորված՝ Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ Սահմանադրական օրենքի վիճարկվող դրույթներով նախատեսված՝ պատգամավորի թեկնածուի անձեռնմխելիությունը հանդիսանում է Սահմանադրության 48-րդ հոդվածով երաշխավորված անձի ընտրվելու (պասիվ ընտրական իրավունքի) իրավունքի արդյունավետ իրացման երաշխիք՝ ապահովելով պատգամավորի թեկնածուի գործունեության կապակցությամբ քաղաքականապես մոտիվացված քրեական հետապնդման հարուցումից, ինչպես նաև ազատությունից զրկվելու հնարավորության բացառումը՝ անձեռնմխելիությամբ տրվող պաշտպանությունը հաղթահարելու (դրանից զրկելու) հնարավորություն վերապահելով քաղաքական իշխանությունից և քրեական հետապնդման մարմիններից անկախ մարմինն՝ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովին:

Միաժամանակ, Սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում արձանագրել, որ Ազգային ժողովի (ինչպես նաև տեղական ինքնակառավարման մարմինների) ընտրությունների ժամանակ ընտրելու և ընտրվելու իրավունքը,

լինելով ընտրողի սահմանադրական կարգավիճակի տարր, միաժամանակ և հանդիսանում է հանրային-իրավական ինստիտուտ, այն է՝ ազատ ընտրությունների տարր (Սահմանադրության 2-րդ հոդված), դրանում մարմնավորվում է ինչպես պետության գործերի կառավարմանը անմիջական մասնակցություն ունենալու կոնկրետ քաղաքացու մասնավոր շահը, այնպես էլ հանրային շահը, որն իրացվում է ընտրությունների արդյունքների հիման վրա հանրային իշխանության ինքնուրույն և անկախ մարմինների ձևավորմամբ, որոնք կոչված են իրենց գործունեությամբ երաշխավորելու մարդու և քաղաքացու իրավունքներն ու ազատությունները Հայաստանի Հանրապետությունում՝ իրականացնելով պետության և հանրության գործերի արդյունավետ և պատասխանատու կառավարում:

Հիշյալ արձանագրումից Սահմանադրական դատարանը փաստում է, որ ընտրվելու իրավունքի արդյունավետ իրացման երաշխիքները և, մասնավորապես, կոնկրետ դեպքում՝ Ազգային ժողովի պատգամավորի թեկնածուի անձեռնմխելիությունը, ունեն նաև հանրային-իրավական նշանակություն. դրանք ուղղված են ոչ միայն անձի մասնավոր շահի, այլ նաև հանրային շահի պաշտպանության ապահովմանը:

4.3. Սահմանադրական դատարանը, անդրադառնալով պատգամավորի թեկնածուի անձեռնմխելիության՝ որպես պասիվ ընտրական իրավունքի արդյունավետ իրացումն ապահովող օրենքով սահմանված միջոցի՝ այլ անձանց հիմնական իրավունքների և հանրային-իրավական այլ շահերի խնդրահարույց լինելու հարցադրմանը, արձանագրում է.

առաջին, այդպիսի անձեռնմխելիությունն իր բնույթով բացառիկ է, որը օրենսդրական ներկա կարգավորման պայմաններում կարող է հանգեցնել հանրային այլ շահի (հանցագործությունների կանխման ու բացահայտման) և հանցանքից տուժողների դատական պաշտպանության և արդար դատաքննության իրավունքների (Սահմանադրության 61 և 63-րդ հոդվածներ) վտանգմանը: Մասնավորապես, օրենսդիրը չի որոշակիացրել այն հանցագործությունների շրջանակը, որոնցով պատգամավորի թեկնածուի նկատմամբ քրեական հետապնդում հարուցելիս անհրաժեշտ է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի

համաձայնությունը, ուստիև նման կարգավորման պայմաններում անձեռնմխելիությունը տարածվում է, ըստ էության, բոլոր հանցագործությունների համար քրեական հետապնդման հարուցման դեպքերի վրա՝ անկախ դրանց ծանրությունից և առանց հանցագործությունների շրջանակի որևէ սահմանափակման:

Երկրորդ, օրենսդրությամբ նախատեսված չէ հստակ որոշակիացված և օբյեկտիվ որևէ չափանիշ և հիմք, որի հիման վրա Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը պետք է որոշում կայացնի պատգամավորի թեկնածուին անձեռնմխելիությունից զրկելու հարցով:

Երրորդ, Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի կողմից անձի նկատմամբ քրեական հետապնդում հարուցելու համաձայնություն չտալու մասին որոշման կայացման դեպքում այդ որոշումը, հաշվի առնելով օրենսդրության մեջ այդպիսի որոշման իրավական հետևանքների ժամանակային սահմանափակման բացակայության, ինչպես նաև այդպիսի որոշման կայացման դեպքում դրա հետևանքները հաղթահարելու և քրեական հետապնդման հարուցման և վարույթի հետագա ընթացքն ապահովելու հստակ կառուցակարգեր նախատեսված չլինելու հանգամանքը, պատգամավորի թեկնածուի՝ քրեական հետապնդման անձեռնմխելիությունը չհաղթահարելու պարագայում Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի կողմից նման համաձայնություն չտալու որոշման դեպքում քրեական հետապնդումը (վարույթը) փաստացի կարող է ընդհանրապես անհնարին դառնալ:

Չորրորդ, հաշվի առնելով կուսակցությունների թվի սահմանափակման բացակայությունը՝ տեսականորեն նույնիսկ Սահմանադրական օրենքի 83-րդ հոդվածի 4-րդ մասով սահմանված կուսակցության (կուսակցությունների դաշինքի) ընտրական ցուցակի առաջին մասում ոչ պակաս, քան 80, և ոչ ավելի, քան 300 թեկնածու ընդգրկված լինելու սահմանափակումն իր հերթին չի խոչընդոտում, որ առաջանա այնպիսի իրավիճակ, երբ որոշակի անձանց ահռելի խումբ, առաջադրվելով իբրև պատգամավորի թեկնածու, ձեռք բերի օրենսդրորեն

այդչափ լայն սահմանված պատգամավորի թեկնածուներին շնորհված անձեռնմխելիություն:

Վերոշարադրյալի կապակցությամբ Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ օրենսդրական այդպիսի կարգավորումների առկայության պայմաններում պատգամավորների թեկնածուների անձեռնմխելիությամբ մեծանում են մի կողմից՝ պատգամավորի թեկնածուների անձեռնմխելիության չարաշահման, մյուս կողմից՝ հանցանքից տուժողների իրավունքների ու օրինական շահերի խախտման ռիսկերը՝ վտանգելով հանցանքից տուժողների դատական պաշտպանության և արդար դատաքննության իրավունքը (Սահմանադրության 61 և 63-րդ հոդվածներ), ինչպես նաև արգելակելով (անհնարին դարձնելով) հանցագործությունների կանխումն ու բացահայտումը:

Այս առնչությամբ Սահմանադրական դատարանը միաժամանակ արձանագրում է, որ Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ նախատեսված անձեռնմխելիության բազմազանությունը ու, մասնավորապես, նաև պատգամավորների թեկնածուներին վերապահված անձեռնմխելիությունը ժամանակին դարձել են մի շարք միջազգային հեղինակավոր կազմակերպությունների մտահոգությունների առարկա:

Մասնավորապես՝ Եվրոպայի խորհրդի կազմում գործող Կոռուպցիայի դեմ պայքարի պետությունների խումբը (Group of States against corruption (GRECO)), մտահոգություն հայտնելով Հայաստանի Հանրապետությունում առկա բազմաթիվ անձանց խմբերին վերապահված անձեռնմխելիությունների վերաբերյալ, իր զեկույցներից մեկում Հայաստանի Հանրապետությանն առաջարկել էր քննարկել անձանց որոշակի խմբերի, այդ թվում նաև՝ պատգամավորի թեկնածուների անձեռնմխելիությունը վերացնելու հարցերը¹: Իր հերթին, Եվրոպայի խորհրդի «Ժողովրդավարություն՝ իրավունքի միջոցով» եվրոպական հանձնաժողովը (այսուհետ նաև՝ Վենետիկի հանձնաժողով) CDL-AD(2008)024 կարծիքում նկատել է, որ՝ «(...) որոշ առավելություններ կամ անձեռնմխելիություններ, որոնք առկա են

¹ St'u Evaluation Report on Armenia, adopted by GRECO at its 27th Plenary Meeting (Strasbourg, 6-10 March 2006; Greco Eval I-II Rep (2005) 2E), կետ 56 (<https://rm.coe.int/16806c2abf>):

Հայաստանի Հանրապետությունում երբեմն ժամանակավոր, երբեմն էլ երկար կամ անսահմանափակ ժամանակով, կարող են մարդկանց քննությունից և արդարադատությունից խուսափելու հնարավորություն տալ» (կետեր 35, 38), միաժամանակ արձանագրելով, որ «(...) այդ անձեռնմխելիության որոշ տեսակներ, այդ թվում նաև՝ պատգամավորի թեկնածուներին տրվող անձեռնմխելիությունը, արդարացված չեն ու կարող են հանգեցնել չարաշահումների» (կետ 38)²:

4.4. Վերոգրյալի հիման վրա՝ Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ Սահմանադրական օրենքի 90-րդ հոդվածի 5-րդ մասով նախատեսված կարգավորումը խիստ նեղ մեկնաբանություն և կիրառություն պետք է ստանա. այդպիսով հնարավոր կլինի, խուսափելով Սահմանադրական օրենքով պատգամավորի թեկնածուին վերապահված անձեռնմխելիության չարաշահումներից և կանխելով դրանց՝ անձի անձնական արտոնության վերաճումը, անձեռնմխելիությունը ծառայեցնել իր նպատակային նշանակությանը, միաժամանակ նաև ապահովել այլ անձանց, մասնավորապես՝ հանցագործություններից տուժած անձանց հիմնական իրավունքների ու օրինական շահերի, հանցագործությունների կանխման ու բացահայտման հանրային շահի պաշտպանությունը:

Մասնավորապես, պատգամավորի թեկնածուին անձեռնմխելիությունից զրկելու հարցի քննարկման շրջանակներում Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը, չկրկնօրինակելով քրեական վարույթի հանրային մասնակիցների, նաև դատարանների գործառույթները, այդպիսով իսկ ապահովելով իշխանությունների բաժանման և հավասարակշռման սկզբունքի կենսագործումը (Սահմանադրության 4-րդ հոդված), մի կողմից՝ չքննարկելով հարցեր, որոնք կվտանգեն անձի անմեղության կանխավարկածը (Սահմանադրության 66-րդ հոդված), մյուս կողմից՝ պետք է քրեական հետապնդման հարուցմամբ և/կամ ազատազրկմամբ (կալանավորմամբ) պատգամավորի թեկնածուի պասիվ ընտրական նյութական իրավունքի փաստացիորեն սահմանափակումից առաջ, պահպանելով պատգա-

² Տե՛ս [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2008\)024-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2008)024-e):

մավորի թեկնածուին անձեռնմխելիությունից զրկելու գործընթացի օբյեկտիվությունը (պասիվ ընտրական իրավունքի ընթացակարգային ասպեկտ) և ապահովելով սույն որոշման մեջ նշված ընթացակարգային երաշխիքները, պատասխանի հարցին, թե պատգամավորի թեկնածուի նկատմամբ քրեական հետապնդման հարուցումը և/կամ նրան ազատությունից զրկումը (կալանավորումը) ունի՞ արդյոք քաղաքական դրդապատճառներ, և արդյո՞ք դրանցով հետապնդվում կամ կարող է հետապնդվել անձի պասիվ ընտրական իրավունքի արդյունավետ իրացմանը խոչընդոտելու նպատակ:

Վերոշարադրյալի լույսի ներքո Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ մի դեպքում՝ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը՝ որպես Ազգային ժողովի ընտրությունների օրինականության նկատմամբ վերահսկողություն իրականացնող անկախ մարմին, պետք է պատգամավորի թեկնածուին չզրկի անձեռնմխելիությունից՝ ապահովելով վերջինիս Սահմանադրության 48-րդ հոդվածով երաշխավորված՝ պասիվ ընտրական իրավունքի արդյունավետ իրացման հնարավորությունը, իսկ մեկ այլ դեպքում, հակառակը՝ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը պետք է որոշում կայացնի պատգամավորի թեկնածուի նկատմամբ քրեական հետապնդում հարուցելը և/կամ ազատությունից զրկելը (կալանավորումը) թույլատրելու մասին՝ այդպիսով ապահովելով մասնավոր և հանրային այլ շահերի պաշտպանության հնարավորությունը:

Սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում նաև ընդգծել, որ նման պայմաններում անձի պասիվ ընտրական նյութական իրավունքները քրեական հետապնդման հարուցմամբ և, հատկապես նրան ազատությունից զրկելով (կալանավորելով), թեև փաստացիորեն կարող են որոշակիորեն սահմանափակվել, սակայն անձը դրանով չի զրկվում իր ընտրվելու իրավունքից ընդհանրապես, հետևաբար՝ մասնավոր և հանրային այլ շահերի ապահովման նկատառումներից ելնելով՝ պասիվ ընտրական իրավունքի հնարավոր փաստացի սահմանափակումները չեն կարող դիտարկվել իբրև այդ իրավունքի բուն էությունը խաթարող:

Վերը բացահայտվածի համատեքստում **Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ պատգամավորի թեկնածուին անձեռնմխելիությունից զրկելու ընթացակարգի շրջանակներում Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի կողմից լուծվող հարցերի բնույթից էլ ինքնին բխում է, որ պատգամավորի թեկնածուի անձեռնմխելիությունից զրկելու ընթացակարգի շրջանակներում տեղ չեն գտնում և չեն կարող տեղ գտնել քրեական մեղադրանքի, (հետևաբար նաև) պաշտպանության գործառույթները:**

4.5. Սույն գործով սահմանադրաիրավական վեճի լուծման նպատակով Սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում անդրադառնալ անձի պասիվ ընտրական իրավունքի արդյունավետ իրականացման հետ կապված մի շարք վերաբերելի իրավակարգավորումներին և դրանց առնչությամբ ձևավորված իրավակիրառական պրակտիկային:

Սահմանադրական օրենքով Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի՝ պատգամավորի թեկնածուին անձեռնմխելիությունից զրկելու համաձայնություն տալու վարույթների հետ կապված որևէ կանոնակարգում նախատեսված չլինելով պայմանավորված՝ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը նշված հարցի քննարկումը «իրականացրել է վարչական վարույթի վերաբերյալ Ընտրական օրենսգրքի և «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի ընդհանուր կանոնակարգումներով»: Ընդ որում՝ գործում առկա նյութերի, այդ թվում Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի կողմից պատգամավորի թեկնածուին անձեռնմխելիությունից զրկելու ընթացակարգի շրջանակներում կայացված 2020 թվականի թիվ 143-Ա, 144-Ա, 141-Ա, 142-Ա, 190-Ա, 191-Ա, 192-Ա և այլ որոշումների համակարգային վերլուծությունից հետևում է, որ՝

ա) Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը հարցը քննարկելուց առաջ այդ մասին տեղեկացրել է պատգամավորի թեկնածուին,

բ) պատգամավորի թեկնածուն և նրա շահերը ներկայացնող փաստաբանները մասնակցել են Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի նիստին, միջնորդել են տրամադրել ժամանակ՝ նյութերին ծանոթանալու համար, ինչը

բավարարվել է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի կողմից, նիստն ընդմիջվել է, և տրվել է ժամանակ,

գ) պատգամավորի թեկնածուն և նրա շահերը ներկայացնող փաստաբանները Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի նիստում միջնորդել են տրամադրել ժամանակ՝ նյութերին ծանոթանալու համար, ինչը բավարարվել է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի կողմից, նիստն ընդմիջվել է և տրվել է ժամանակ և այլն:

Միաժամանակ, Սահմանադրական դատարանը հարկ է համարում նկատել, որ գործում առկա նյութերի շրջանակում 2021 թվականի նոյեմբերի 25-ին Սահմանադրական դատարանին հասցեագրված 01-1185 թվակիր գրությամբ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը հավաստել է այն մասին, որ՝ «(...) Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովում պատգամավորի թեկնածուի նկատմամբ քրեական հետապնդում հարուցելու կամ կալանավորումը որպես խափանման միջոց ընտրելու մասին միջնորդությունների քննարկման օրվա և ժամի մասին հանձնաժողովի համացանցային կայքում տեղեկություն տեղադրելու միջոցով, ինչպես նաև հեռախոսազանգի միջոցով ծանուցվել են ինչպես միջնորդություն ներկայացրած իրավասու անձինք, այնպես էլ պատգամավորի թեկնածուն կամ նրա ներկայացուցիչը (փաստաբանը): Վարչական վարույթի մասնակիցներին, ցանկության դեպքում, հնարավորություն է ընձեռնվել Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովում ծանոթանալու վարչական վարույթի նյութերին՝ այդ վարույթով հրավիրված նիստից առաջ: Եթե վարչական վարույթի մասնակիցները ցանկություն են հայտնել ծանոթանալու վարչական վարույթի նյութերին արդեն իսկ սկսված նիստի ընթացքում, ապա Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը քննարկել է նման միջնորդությունը և բոլոր վարույթներով այն բավարարել է՝ ընդմիջելով նիստը և հնարավորություն տալով ծանոթանալու վարչական վարույթի նյութերին, կատարելու դրանից քաղվածքներ և պատճենահանելու դրանք»:

**Սահմանադրական դատարանը, միաժամանակ գնահատելով իրավա-
կիրառական պրակտիկան, արձանագրում է, որ ընդհանուր առմամբ, այն**

զարգացել է սույն որոշմամբ արտահայտված դիրքորոշումներին համահունչ տրամաբանությամբ, այն է՝ պատգամավորի թեկնածուներն ունեցել են Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովում անձեռնմխելիությունից զրկելու ընթացակարգին մասնակցելու հնարավորություն, նրանց տրվել է նյութերին ծանոթանալու իրավունք և նշված ընթացակարգի շրջանակներում ապահովվել է լսվելու իրավունքը:

Բացի դրանից, անգամ անձեռնմխելիությունից զրկվելու պարագայում պատգամավորի թեկնածուները չեն զրկվել պասիվ ընտրական իրավունքից, հետևաբար՝ քրեական հետապնդման հարուցմամբ և/կամ պատգամավորի թեկնածուների ազատությունից զրկմամբ (կալանավորմամբ) պատգամավորի թեկնածուների պասիվ ընտրական իրավունքի հնարավոր փաստացի սահմանափակումները չեն կարող համարվել իբրև ընտրական իրավունքի բուն էությունը խաթարող:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից և հիմք ընդունելով Սահմանադրության 168-րդ հոդվածի 1-ին կետը, 169-րդ հոդվածի 1-ին մասի 10-րդ կետը, 170-րդ հոդվածը, ինչպես նաև «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 63, 64 և 68-րդ հոդվածները՝ Սահմանադրական դատարանը

Ո Ր Ո Շ Ե Ց .

1. «Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգիրք» սահմանադրական օրենքի 90-րդ հոդվածի 5-րդ մասը համապատասխանում է Սահմանադրությանը Սահմանադրական դատարանի հետևյալ մեկնաբանությամբ, որ՝

Ազգային ժողովի պատգամավորի թեկնածուի՝ մինչև պատգամավորի լիազորություններն ստանձնելն ընտրված պատգամավորի նկատմամբ քրեական հետապնդում հարուցելու վերաբերյալ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովում համաձայնություն տալու հարցի քննության և լուծման գործըն-

թացում այդ անձանց ընտրվելու իրավունքի արդյունավետ պաշտպանության ապահովման առումով անհրաժեշտ է, որ՝

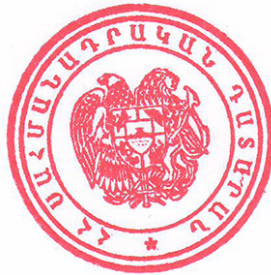
ա) երաշխավորվի տվյալ գործընթացին անձի մասնակցությունը,

բ) ապահովվի անձի լսված լինելու իրավունքը,

գ) անձին ընձեռվի ընտրվելու իր իրավունքի սահմանափակումը հիմնավորող փաստաթղթերին և նյութերին ծանոթանալու, հարցեր տալու, առարկություններ ներկայացնելու, բացատրություններ տալու և միջնորդություններ ներկայացնելու հնարավորություն:

2. Սահմանադրության 170-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ սույն որոշումը վերջնական է և ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Ա. ԴԻԼԱՆՅԱՆ

22 մարտի 2022 թվականի
ՍԴՈ-1644